

Peter Währborg

A. Kommentarer och frågor till Leif Bloch Rasmussen

Bäste Leif,

Du ger inledningsvis en charmant redogörelse för ett område jag är mycket begränsat förtrogen med och som så vitt jag förstår till stor del berör lingvistikens område, även om såväl Peirces och Churchmans tankegångar kan vara tillämpliga inom t.ex. den medicinska vetenskapen. Vilken praktisk tillämpning ser du skulle kunna vara möjlig att applicera och tillämpbar inom denna vetenskap?

Vidare reflekterar jag över de normativa fenomenen vetenskap (logik), estetik och etik. Du beskriver att t.ex. etiken är en viktig del av metoden. Kan därmed inte etiska riktlinjer i forskningen till och med hämma dess utveckling. Inom de medicinska vetenskaperna där etiska riktlinjer är obligatoriska och i princip måste efterföljas. Hur ser du på denna interaktion rent pragmatiskt?

Jag uppskattar din propå om betydelsen av ett transdisciplinärt tänkande och förhållningssätt. Jag har själv hävdad denna uppfattning många gånger och mer eller mindre alltid fått kraftfulla oppositionella argument från kollegor inom de medicinska disciplinerna. Där hävdar man snarare att multidisciplinära insatser är av största vikt då ingen kan besitta tillräcklig kunskap för att göra transdisciplinära analyser. Hur ser du på detta? Tvär- och transdisciplinära strategier inom sjukvård är helt olika förhållningssätt.

Du skriver vidare om metafysik, synekism, kosmologi och och i viss mån tychism. Ryms dessa inom ett rimligt vetenskapsperspektiv? Utan att kommentera vare sig Heisenberg, Bohr eller Einstein så är det min uppfattning att dessa fenomen saknar alla de krav man idag rimligen kan ställa på vetenskaplighet. I min värld finns alltid risken eller chansen att något oförutsett inträffar. Huruvida detta beror på bristande kunskap om fenomenets komplexitet eller ett "nyskapande" torde väl rymmas inom flera vetenskapsfilosofier. Jag förstår att du tycker annorlunda, men på vilka grunder, förutom den ödmjuka inställning du pläderar för?

B. Svar och kommentarer från Leif Bloch Rasmussen (LBR) till Peter Währborg (PW)

PW Fråga 1: Du ger inledningsvis en charmant redogörelse för ett område jag är mycket begränsat förtrogen med och som så vitt jag förstår till stor del berör lingvistikens område, även om såväl Peirces och Churchmans tankegångar kan vara tillämpliga inom t.ex. den medicinska vetenskapen. Vilken praktisk tillämpning ser du skulle kunna vara möjlig att applicera och tillämpbar inom denna vetenskap?

LBR kommentar till PW fråga 1: I og med at pragmatismen og system-tankegangen er systemiske kan de bruges i den medicinske videnskab: jeg har ikke selv udforsket en sådan anvendelse. Men alene det med Churchman at spørge om klient, beslutningstager, designer, garant, systemfilosof og 'fjenderne' giver anledning til overvejelser. I det danske sundhedsvæsen er der en voldsom digitalisering i gang med elektroniske patientjournaler og Sundhedsplatformen, herunder sidstnævnte med basis i et amerikansk koncept for sikkerhed mod retsforfølgelser, samtidig med at sundhedsloven i Danmark taler om patientinddragelse

og kongruens mellem partnerne i sundhedsvæsenet. Bl.a. hedder den ny sundhedsplatform 'Min Sundhedsplatform', men man har som patient kun adgang til at læse, ikke skrive. Som desingeren er IT-specialisterne, medens garanten er lægerne; klienten er patienten naturligvis og beslutningstagerne politikerne. Men taler de sammen, er de i gensidig dialog? Og hvad med andre fag-discipliner som garanten? (I parentes, så arbejdes der på Min Retssag og MiT ID, igen im Danmark totalt designet af it-eksperter uden dialog med andet end bevillingsgiverne, måske endda ikke disse, altså politikerne).

Med hensyn til det transdisciplinære og tvær-disciplinære som både Peirce og Churchman argumenterer for, så vil jeg mene, at deres tilgang kunne hjælpe med dialogen på tværs - og i dialog om transdisciplinaritet.

(Vedlægger to abstracts, der siger lidt om hvad Peirce kunne betyde, fundet helt uvidenskabeligt via google ved søgeord 'charles anders peirce - medical care'; fra første side).

PW Fråga 2: Vidare reflekterar jag över de normativa fenomenen vetenskap (logik), estetik och etik. Du beskriver att t.ex. etiken är en viktig del av metoden. Kan därmed inte etiska riktlinjer i forskningen till och med hämma dess utveckling. Inom de medicinska vetenskaperna där etiska riktlinjer är obligatoriska och i princip måste efterföljas. Hur ser du på denna interaktion rent pragmatiskt?

LBR Kommentar till PW fråga 2: Jo, det samme med æstetik (og politik, religion, jvf. Churchman).

Er de venner eller fjender - og hvad vil dette sige. En dansk forsker i feminologi - Nynne Kock - skrev engang i sine Kvindestudier 1 - 9 tilbage i 70'erne og 80'erne, at vi har en tendens til at sige enten-eller og/eller både-og; men at vi måske skulle sige, at de metoder vi bruger er 'eller-og-enten-både'. Vi er altid søgende. Budskabet kan da være, at det at kaste et blik på videnskaben gennem æstetiske, etiske, politiske, religiøse briller åbner verden for muligheder. Den æstetiske verden kan siges at være subjektiv, mangetydig og fabulerende, medens den videnskabelige verden kan siges at være objektiv, entydig og faktuel. Kan de tale sammen? Det har været diskuteret i Danmark helædt tilbage fra H.C. Ørstedes tid. Og igennem mange år har kunstneren Mette Høst arbejdet sammen med forskergrupper på Niels Bohr Institutet, idet hun gennem sit visuelle sprog har anskueliggjort det uansuelige, specielt med 'de sære' sorte huller og 'den sære' kvantemekanik. En anden 'artist-in-residence' - som det hedder i ind- og udland - er billedkunstneren Mikkel Laris, der arbejder på Center for Kunst og Videnskab ved Syddansk Universitet med i et håb om at de kan supplere og styrke hianden.

Jeg tror ikke æstetik og etik er en hæmning for videnskaben, men som Dorthe Jørgensen skriver, æstetik som udtryk for den skønne tænkning og som Løgstrup ser etik som fordring. Videnskaben har jo også sine fordringer til verden omkring sig - og gennem historien har vi måske set dem som fjender, fordi de stillede krav der var anderledes end videnskabens 'rene' logik.

PW Fråga 3: Jag uppskattar din propå om betydelsen av ett transdisciplinärt tänkande och förhållningssätt. Jag har själv hävdad denna uppfattning många gånger och mer eller mindre alltid fått kraftfulla oppositionella argument från kollegor inom de medicinska disciplinerna. Där hävdar man snarare att multidisciplinära insatser är av största vikt då ingen kan besitta tillräcklig kunskap för att göra transdisciplinära analyser. Hur ser du på detta? Tvär- och transdisciplinära strategier inom sjukvård är helt olika förhållningssätt.

LBR Kommentar till PW fråga 3: Det tvær- og trans-disciplinære er jo en drøm om og for mig en vished om, at der kommer nye discipliner. Også tvær- og trans-discipliner. Men vi må nødvendigvis sanse, handle og tænke med dem vi er nået til i dag - inklusive dem vi måske har glemt i mellemtiden - og skal genoplive. Det er ideal-sansning,- handling, -tænkning.

Edgar Arthur Singer siger det sådan i 'In Search of a Way of Life', Columbia University Press, 1948 P. 77 med reference til et digt i Alfred Tennyson's Wages, 1868:

"She desires no isles of the blest, no quiet seats of the just,
To rest in golden grovem or to bask in summer sky;
Giver her the wages of goin on, and not to die.

...

Men hvilke omkostninger og hvilke afsavn er der forbundet med den arbejdsomme stræben efter idealer? Byrden skal ikke undervurderes? At menneskeheden i hele sin levetid skal vokse i magt, er det nødvendigt af ethvert dødeligt menneske skal bruge hver eneste dag i en ubegrænset anstrengelse for at avancere menneskeheden ad tre dimensioner i fremskridt: videnskab, etik/moral og kunst/æstetik. Disse dimensioner er gensidigt uafhængige i den forstand at endelig fremskridt kan skabes i hver af dem, skønt der ikke sker fremskridt i de andre; de er gensidigt afhængige på den måde, at på intet tidspunkt i historien vil betingelserne for det menneskelige liv give ham eller hende eller fællesskaber mulighed for at skabe uendeligt fremskridt i kun én af disse dimensioner og overlade det til andre at skabe forøget styrke og forbedring af en menneskehed, der avancerer i de andre. Ingen kan undgå at se den tunge pris, som et individ, den enkelte, der bekender sig til denne religion, vil skulle betale for den velsignelse, som en sådan religion kan love ham/hende. Hun/han vil skulle forsvare mange gamle glæder og begive sig ud i et nyt virke. Men til gengæld vil hans/hendes dage ikke blive overskygget af en sig nærmende død; og de vil blive oplyst af en sansning af ny magt – en evigt-voksende overflod af de gode og uskyldige ting, der er åbne for det religiøse menneske." (Min oversættelse af Singer's tekst.)

PW Fråga 4: Du skriver vidare om metafysik, kosmologi och och i viss mån tychism. Ryms dessa inom ett rimligt vetenskapsperspektiv? Utan att kommentera vare sig Heisenberg, Bohr eller Einstein så är det min uppfattning att dessa fenomen saknar alla de krav man idag rimligen kan ställa på vetenskaplighet. I min värld finns alltid risken eller chansen att någonting oförutsett inträffar. Huruvida detta beror på bristande kunskap om fenomenets komplexitet eller ett "nyskapande" torde väl rymmas inom flera vetenskapsfilosofier. Jag förstår att du tycker annorlunda, men på vilka grunder, förutom den ödmjuka inställning du pläderar för?

LBR Kommentar till PW fråga 4: Peirce talte om ananchism, tychism og agape, hvor ananchism er tilfældigheden (chance), tychism er årsag-virkning og agape er evolutionær kærlighed; de kan samles i synekisme (tvær- og trans-disciplinaritet, i min tolkning), men med agape som den evolutionære, ideale vision om sammenhørighed og velvilje i naturen. Ellers turde vi jo næppe være her, jvf. Kierkegaards 'Om Begrebet Angest' og 'Kjerlighedens Gerninger' ☺.

Jeg vender lidt rundt på rækkefølgen:

Bohr gik med en kastanje i lommen, fordi den virkede mod rheumatisme, men vidste godt det ikke passede; men sagde så smilende: 'jeg er blevet fortalt, at den virker, selvom man ikke tror på det'.

Einstein sagde til sin ven, den tyske ekspressionistiske arkitekt Erich Mendelsohn: "... forsøgene på at bruge relativitetsteoriens fire-dimensionale rumtid kunstnerisk eller arkitektonisk var en 'fortænkt omgang lort uden det mindste fornuftige grundlag".

Heisenberg sagde:

"Not only is the Universe stranger than we think, it is stranger than we can think."

"What we observe is not nature itself, but nature exposed to our method of questioning."

"There are things that are so serious that you can only joke about them."

"I remember discussions with Bohr which went through many hours till very late at night and ended almost in despair; and when at the end of the discussion I went alone for a walk in the neighbouring park I repeated to myself again and again the question: Can nature possibly be so absurd as it seemed to us in these atomic experiments?"

Men Einstein sagde også:

"Although I am a typical loner in daily life, my consciousness of belonging to the invisible community of those who strive for truth, beauty, and justice has preserved me from feeling isolated."

Til slut en påmindelse om cybernetikken lov om nødvendigt varietet: 'Only variety can kill variety', i en formulering af Ron Ashby for en grundsætning i 'styring' - og dermed det jeg med gammel nordisk ser som 'leður', grundlaget for det engelske 'leader: at søge sammen med - og at turde stå i spidsen når nødvendigt'. Det gælder også videnskaben; den må aldrig bliver isoleret - og da slet ikke fra mennesket i naturen - alene i en 'appreciated world' af egne myter og modeller.